

Het is zoo bedroevend, dat bijna alle philanthropische arbeid der Inwendige Zending in Duitschland in den diepsten nood verkeert. Wij willen ons niet op den voorgrond plaatsen, noch den schijn wekken, alsof wij ons inbeelden iets bijzonders te doen. Wij doen niet meer dan onzen plicht, wanneer wij ons het lot der armen en ellendigen in dezen donkeren tijd met bijzondere liefde aantrekken. Een ding zouden wij zoo gaarne willen, namelijk dat God ons de middelen schonk om onzen arbeid te kunnen voortzetten. Wanneer u in de gelegenheid mocht verkeerren daarbij een instrument te zijn in Gods hand, zullen wij u hiervoor hartelijk dankbaar zijn.

Met hartelijken zegenwensch,

(w. g.) Uw dw. dr.,

Pastor Schüzler.

Artikel Pastor Schüzler.

Reeds 60 jaar verricht de Breslauer Stadmission haren belangrijken arbeid onder de behoeftige inwoners der hoofdstad van Silezië. Toen de stichters der Stadmission eene zinspreuk voor hunnen arbeid moesten kiezen, konden zij geen woord bedenken, dat meer gepast was dan Mattheus 25:40 „Voor zooveel gij dit één van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat Mij gedaan“. Heden nog, als wij ons zegel onder een schrijven moeten plaatsen, worden wij aan dit woord van onzen Heere en Zaligmaker herinnerd. Eene andere spreuk, die ons bij onzen arbeid van bijzondere beteekenis geworden is en die ons eveneens steeds voor den geest staat, luidt: „Laten de hongerigen bij U een geopend hart vinden“. Het komt er vooral op aan, dat wij aan hen, die het voorwerp van onzen arbeid zijn, een hart vol liefde toonen. Daardoor geven wij hen o.i. iets beters, dan wat zij noodig hebben voor voedsel en andere levensbehoeften.

„Eén van deze mijne minste broeders“. Hierbij staan ons die duizenden voor oogen, die door de duurte in den grootsten „nood gekomen zijn“. De winter brengt de ellende, waaronder tallozen onzer medeburgers lijden, steeds weer met bijzondere duidelijkheid aan het licht. Het is ons dan eene vreugde, die niet onder woorden is te brengen, als wij deze waarlijk noodlijdende personen op allerlei manier kunnen helpen. Wij kunnen hen, dank zij de ondersteuning van onze binnenlandsche en buitenlandsche vrienden: brandstoffen, levensmiddelen, linengoed, kledingstukken of ook geld voor de noodzakelijkste uitgaven verschaffen. Telkens wenschen wij weer, dat de vriendelijke gevers eens konden zien, welk eene blijdschap zij met hunne gaven teweegbrengen.

„Eén van deze mijne minste broeders“. Een bijzonder genoeg doet het ons, wanneer wij niet slechts hier en daar door het uitreiken van liefdegaven voor eenen bepaalden tijd den nood kunnen lenigen, maar wanneer wij in staat zijn de oorzaak der armoede weg te nemen. Daarom hebben wij werkplaatsen voor de werklozen, nachtverblijven voor de daklozen en loevluchtshuizen voor hen, die door zedelijke gevaren bedreigd worden, gesticht. De Stadmission onderhoudt een tehuis voor mannen, één voor knapen, een voor meisjes, alsmede eene kolonie voor landarbeiders. Het zijn alle slechts kleine inrichtingen, opdat zij daardoor zoo veel dit mogelijk is een huiselijk karakter zouden dragen, iets, waaraan wij groote waarde hechten.

Maar: voorkomen is beter dan genezen! Daarom besteden wij niet slechts onze zorg aan de zieken, die reeds schipbreuk hebben geleden of daarvan reeds gevaar loopen, maar wij trachten ook hen, die nog in normale levensomstandigheden verkeeren, vasten steun te bieden. Met het oog hierop heeft de Stadmission logementen, gebouwen voor jongemannen en tehuizen voor arbeiders en schoolkinderen opgericht. Zelfs indien door deze tehuizen geen hooger doel bereikt wordt, zoo bieden ze toch de beste voorzorg tegen de gevaren der nachtverblijven in de groote stad.

Hoewel de Breslauer Stadmission van vele zijden in de rijkste mate wordt gesteund, bevindt zij zich op dit oogenblik in buitengewoon ongunstigen toestand. Uitvoerig hebben wij besproken of de arbeid ter bezuiniging niet ingekrompen moest worden. Maar beperking van den arbeid der Stadmission, beteekent het onttrekken van hulp aan degenen, die tegenwoordig onze hulp eenvoudig niet kunnen onberen. Daarom hebben wij besloten de Stadmission in haren vollen omvang voort te zetten in vertrouwen op Hem, die onzen nood, welke de nood der armen en meest ellendigen is, kent. Het is voor onzen Vader in den hemel niet moeilijk de harten der menschen te doen ontgloeien en hunne handen te openen; als het Hem behaagt, dat wij ook in het vervolg hen dienen, die door Jezus „deze mijne minste broeders“ genoemd worden.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

XIII.

Opvoedkundige bezinning.

Wij zouden het nog hebben over de moedige, opzienbarende brochure van Ida Heyermans:

„Onze jongeren en de moderne literatuur. Een paedagogisch-critische beschouwing“. (Baarn, Hollandia-Drukkerij).

Gereeder tijd voor het invlechten van een bespreking van dit klassieke vlugschrift kan ik niet vinden, nu ik het gevoel heb, als schrijver dezer artikelen, tusschen twee knappende vuren van kritiek te zitten.

Het ééne vuurtje wordt gestookt door de omzichtige broeders, die wanen, dat ik de moderne letterkunde aanprijs boven de christelijke (zonder te merken, dat hier „modern“ en „christelijk“ geen tegenstelling behoeft te zijn).

Nog vóór kort waarschuwde mij een „trouwe lezer“, dat ik Couperus toch niet verheffen zou boven Runa.

Ik meende in mijn onnoozelheid dit vuurtje te hebben gebluscht met de koele verzekering, dat het verstand dezer oordeelaars mis-verstand was.

Maar men dooft geen vuren met woorden.

Aan den anderen kant vlamt een vuur van kritiek, dat een spot-vuur lijkt.

De letterkundige redacteur van de „grootte“ Rotterdammer vermaakt zichzelf, en misschien ook zijne lezers, door te pas, en vooral te onpas, den dominee ter sprake te brengen, „den snuffelaar op boekenrekjes“, die er op uit is de modernen weg te graaien uit de handen der jongeren. De „grootte“ Rotterdammer verheugt zich blijkbaar in de machteloosheid van den braven dominee, ziende dat de geest der jongeren sterker is dan hij.

Dus tweemaal verwijt.

De één zegt: gij haalt op een gevaarlijke manier de modernen ja.

De ander: gij bant op bekrompen wijze de modernen uit.

Ik zou kunnen zeggen, dat deze twee kritieken elkaar opheffen, zooals de positieve en de negatieve elektrische stroom elkaar neutraliseeren.

Maar natuurlijk is er een reden waarom deze verstandige stokebranden precies het tegenovergestelde oordeelen.

Het is er maar naar hoe je de zaak bekijkt.

Toen ik een paar jaar geleden in mijn opstellen over Kloos en Couperus voor het betrekkelijk recht van de moderne letterkunde ondubbelzinnig heb gepleit, is de „N. R. Courant“ één van de eersten geweest, die voor het pleidooi van den domineespeurder een zekere waardeering, tenminste goedgebelangstelling, wilde toonen.

Nu ik dezelfde letterkunde uit een opvoedkundig oogpunt ga bekijken, en dus verplicht ben voor wat in deze literatuur mij gevaarlijk toeschijnt, te waarschuwen, verandert de belangstellende glimlach in sarcasme.

Het komt mij voor, dat hier een klein „vergis-sinkje“ in 't spel is.

Gegeven eenmaal het feit, dat er menschen zijn, die het beginsel der christelijke moraal ook willen toepassen op de letterkunde, is het niets als puur natuurlijk, dat deze menschen een onderzoek instellen naar wat door de christelijke jeugd wordt gelezen, om op grond van deze gegevens te kunnen strijden tegen hetgeen zij meenen ziel-bedorft te zijn.

Wanneer dus mijn geachte opponenten behoefte hebben aan vrolijkheid, laten zij dan lachen om mijn opvoedkundig beginsel, maar niet om het onderzoek, dat er een noodwendige consequentie van is.

En wellicht willen zij ook nog even bedenken, dat men voor een zeker soort moderne letterkunde waarschuwen kan, zonder het schitterend réveil van '80, waarvan ook het orthodoxe christendom geprofiteerd heeft, zonder meer te verdoemen.

Dat men de moderne letterkunde kan waardeeren als een strooming van kunstveredeling, heb ik, — hoewel gereformeerd dominee, — in mijn vroegere studie bewezen, en ik hoop het in het vervolg dezer artikelen opnieuw te toonen, — maar dat men, omgekeerd, om voor het paedagogisch gevaar der nieuwe kunst te alarmeeren, geen dominee, zelfs geen christelijke leek, behoeft te zijn, is tamelijk duidelijk geworden uit de brochure van Ida Heyermans, die, alleen van het standpunt der doodgewone maatschappelijke moraal, aan de heeren opvoeders een ernstig lesje heeft gelezen.

Daar de veronderstelling niet beleedigend is, dat een groot deel van onze lezers het profetisch-ernstig boekje van Ida Heyermans alleen van algemeen hooren-zeggen kennen, wil ik hier de hoofdzak van haar getuigenis weergeven.

De schrijfster gaat uit van dezelfde zware waardeering van de macht van het boek, waarop wij reeds in een vroeger artikel, gesteund door het oordeel van Carlyle, hebben gewezen.

Een boek schrijven wil zeggen: zijn ziel laten spreken tot de ziel der lezers.

Ida Heyermans zegt: „Wij moeten ons meer dan ooit vertrouwd maken met de gedachte, dat wie schrijft, verantwoordelijkheid tegenover den lezer op zich laadt. Schrijven is iets meer dan geld verdienen voor uitgevers en auteurs; meer dan het verlangen om iets in de eigen ziel van zich af te schudden, gelijk een zieke het doet, die door zijn klacht aan den geneesheer zich opgelucht voelt.“

Ook wij volwassenen ondergaan den invloed van harstocht, somberheid en pathologische gevallen,

in boeken geschetst. Daarentegen weten wij ook bij ervaring hoe uit een boek soms een stem tot ons kan komen, die troost en kracht geeft, en met meer moed doet voorwaarts gaan op een oogenblik, dat het wat donker in en om ons was.

Indien dit het geval is voor den volwassene, hoeveel meer zal dit dan gelden voor onze jongeren, zoo vatbaar nog voor invloeden, „met hun jonge, groeiende, zielen“.

Natuurlijk zal een opvoeder, die aan het groote licht der Christelijke Waarheid zijn licht ontleent, over den groei der kinderziel en het beginsel der opvoeding anders oordeelen dan de meer liberale Ida Heyermans, maar juist omdat eene vrijdenkster niet verdacht kan worden van het ons aangewreven bekrompen vooroordeel, heeft haar woord van waarschuwing in zeker opzicht te meer klem.

In de inleiding beschrijft zij de beteekenis van den overgangs- of puberteitsleeftijd, als een worsteling van lichaam en ziel, een zich baan breken van het karakter, een tijdperk van uiterste gevoeligheid, zoowel voor het kwade als voor het goede.

Aangezien het boek behoort tot de voornaamste, op de ontwikkeling inwerkende, krachten, moet ook aan het boek een opvoedkundige maatstaf worden aangelegd, en is de opvoeder verplicht alle literatuur te weren, die het kind „niet helpt om tot inzicht en zelfbeheersching te komen“.

„Met die literatuur voor onze jongeren mogen wij daarom geen vrede hebben, welke in hen nog meer verwarring sticht dan de natuur het reeds doet, of naar den geest den overgangsleeftijd langer doet duren dan het geval behoeft te wezen“.

Als een aanklacht, een angstkreet, klinkt het:

„Waarom dan zouden wij aan onze jongeren in hun zoo moeilijke overgangsprocessen, in dezen verschrikkelijken tijd, welkeschreeuw naar vernieuwing, en karakters meer dan ooit noodig heeft, boeken blijven geven, die vroeger dan noodig is in jongen en meisjes de geslachtsdrift roepen of prikkelen? Terwille van de gezondheid van individu en menschheid, dient dus meer dan ooit gelet te worden op de boeken, die wij aan onze jongeren in den overgangsleeftijd geven“.

Ik spatier deze woorden, omdat ze karakteriseerend zijn voor onzen tijd.

Ida Heyermans gaat nu over tot de vraag, welke eischen er aan een boek moeten worden gesteld. Hoewel erkennende (gelijk wij ook in het vorig artikel deden), dat naar het wezen der zaak vorm en inhoud één zijn, handhaaft zij toch voor de praktijk de oude traditioneele opvatting, waarbij deze twee als afzonderlijke begrippen worden onderscheiden.

De eisch der schoonheid is op het gebied der letterkunde zeker de eerste, dien men stellen mag. Voor de loutering van dit waardeeringsoordeel heeft de Nieuwe-Gids-beweging onzen dank verdiend. En de opvoeding wordt door echte kunst gediend. Want: „Geen onderwijs kan goed zijn, als niet de leerling zuivere taal te lezen krijgt. Want zuiverheid is waarheid en de opvoedkundige beteekenis van den zuiveren vorm kan nooit genoeg naar waarde geschat worden. Gezwollen en valsche taal is in haar wezen: onwaar denken en voelen. Er moet dus strijd gevoerd worden tegen den slechten vorm van het boek, omdat die slechts voort kan komen uit karakterloosheid“.

Ook hier onderstreep ik een zin, waarvoor ik de bijzondere aandacht van alle opvoeders en kunsttheoordeelaars vraag. Ik zou deze woorden wel willen inhameren in elke christen-ziel, die, op wat wijze ook, zich met literatuur bemoeit. Het staat daar als een vonnis. Ida Heyermans heeft het waarschijnlijk niet als een godsdienstig oordeel bedoeld, maar in werkelijkheid is het een der sublimste en zuiverste christelijke gedachten, dat de slechte vorm verband houdt met karakterloosheid. Laten vooral de christelijke recensenten, die een boek soms aanprijzen alleen om de „goede bedoeling“ of den „degelijken inhoud“, zonder te toornen tegen het knoeien met de goddelijke taal, en het krenken van den goddelijken vorm, zich dit voor gezegd houden. Wie tegen de schoonheid zondigt, ... zondigt tegen den oppersten Kunstenaar en Bouwmeester van het heelal!

Nu zwenkt de schrijfster af naar den inhoud van het boek en betoogt, dat deze niet vloeken mag met het beginsel der opvoedkunde, dat vóór alles eenheid eischt. De ééne hand mag geen onkruid zaaien op de plaats, waar de ander nauwlettend heeft geweid.

„Wie het boek als opvoedingsfactor beschouwt, verzaakt zijn plicht, wanneer hij alleen naar het hoe onderzoek doet en niet naar het wat, en tevreden is, wanneer slechts zijn aesthetisch geweten gerust is“.

De vlag der schoonheid mag geen karakterbedervende lading dekken. Literatuur is voor de jeugd „geestelijke spijs“, die den gezonden groei der ziel bevorderen moet.

En dan verder:

„De bewering, dat voor den reine alles rein is, gaat niet op, want wie meent, dat straffeloos jon-

geren bo-
(zwaarm-
zijn, moe-
geren ge-
aan een
len er zie

Ook de
„Onder-
tochten“
te dikwij-
op het
hebben
diken, da-
werpen
vrediging
volwa-
leest, m-
uit de
Samen-
van het 2

„De le-
der opvo-
leeftijd s-
gezondhe-
sching, i-
Op zie-
ken en l-
Hij wee-
klaarder
wereld: i-

Maar e-
mens in
vanuit h-
ernstig d-
En wij
wij, geze-
zaad des
gelezen, e-
zonnen, e-
oordeelen
verantwo-
onzen Ge-

Nasci
I. W. t-
en metho-
ting om
meer. Oo-
tot de l-
beter te-
tot het v-
artikelen
werken. l

Jongeling
deze aan-
echte bel-
Op uw
ten doel
voor chri-
ik in mij
de christe

Han orga-
L. C. van
W. K.
tuur ook
daarop o-
wezen. M

natuurlijk
De aan
Brusse, n

A. O. t
over wa-
jongelings
vermoedd
uit een A

algemeen
Wanneer
eeniging
uwe merl

A. D. t
van de l
Winckel

geestelijke
uit een e
Het ligt i
deze sub

De Ge-
voor het
het prakt
deze zaak

Hooggea-
Gaarne
uit onze
Br. K. v.

Ik hen goe
ik behoort
een der ge-
ten“. Ind

verneemt,
met den h
mijnzichs
zooveel zo-
vraag ik

goeden na-